

Onderzoeker René Bekkers

Filantropie versus overheid

Kers op de taart dreigt soms taart zelf te worden

Door Redactie WvF

28-07-2026

Filantropie Analyse

Filantropie is er niet om gaten op te vullen van de overheid. Toch gaat nog al eens die kant op. Welke maatschappelijke terreinen zijn hier koploper? We zetten deze ongemakkelijke feiten op rij en baseren ons op het onderzoek Geven in Nederland 2026 met cijfers over 2024.

Eerst dit. Onder filantropie verstaan we in dit artikel: de vrijwillige inzet met geld, goederen en tijd voor het algemeen nut. Rekken we deze definitie op en voegen we vrijwilligerswerk en burgercollectieven of -initiatieven toe, dan spreken we over maatschappelijk initiatief. Dat betreft dan een volledige beleidsmatige en financiële actor – ingeklemd tussen overheid en markt.

Het maatschappelijk terrein Religie en levensbeschouwing laten we buiten beschouwing. Nederland kent een scheiding tussen religie en staat. Dit betekent dat religie en levensbeschouwelijke organisaties niet door de overheid worden gefinancierd. Bijdragen vanuit de filantropie bedragen volgens schattingen van de rekenmeesters 727 mln op jaarbasis. Dit totaalbedrag is door ontkerkelijking gedaald ten opzichte van 2022, huishoudens geven het meest.

Cultuur

Koploper met het aandeel filantropische bijdragen het maatschappelijk terrein Cultuur. Het betreft € 452 mln op jaarbasis, dat is 33% van de bijdrage van de Rijksoverheid, bijna € 1,4 mrd. Er is hier sprake van een licht toenemende particuliere financiering en een grote inzet van vrijwilligers. Bijdragen aan cultuur nemen sinds 2020 toe, maar zijn nog lang niet op het niveau van 2003, te weten € 614 mln. Bedrijven en loterijen zijn de grootste donateurs.

Sport & recreatie

Een tweede plaats is ingeruimd voor Sport & recreatie. Hier komt € 525 mln op jaarbasis uit de filantropie. Dat is 29% ten opzichte van de bijdragen van de Rijksoverheid, namelijk bijna € 1,8 mrd. Met andere woorden: het maatschappelijk initiatief draagt een groot deel van de inzet voor sport en recreatie. Bedrijven zijn verantwoordelijk voor het grootste deel van de giften aan dit maatschappelijke terrein met zijn wezenlijke bijdrage aan de sociale cohesie.

Internationale hulp

Het terrein Internationale hulp sluit de top 3. Hier is €840 mln op jaarbasis afkomstig uit de filantropie. Dat is 21% van de bijdragen van de op dit terrein bezuinigende Rijksoverheid, te weten krap € 4 mrd. Het totaalbedrag aan bijdragen uit particuliere hoek is in 2024, vlak vóór de korting op de subsidies, iets toegenomen. Het gaat om giften en particuliere initiatieven. Huishoudens zijn goed voor meer dan de helft van de bijdragen aan internationale hulp.

Natuur, milieu, dieren alsook gezondheid

Bij Milieu, natuur en dieren is € 514 mln op jaarbasis afkomstig uit de filantropische hoek. Dat is 15% van de bijdrage van de Rijksoverheid: € 3,4 mrd. Dat is een substantiële bijdrage met huishoudens aan kop. Bij Gezondheid liggen de kaarten anders. Daar komt op jaarbasis €1,1 mrd uit de filantropie. Dat is 3% van de majeure bijdrage van de Rijksoverheid: € ruim 37 mrd. Filantropie financiert vooral medisch onderzoek

Sociale doelen alsook onderwijs en onderzoek

Bij het terrein maatschappelijke en sociale doelen komt € 714 mln uit de filantropie. Dat is circa 1% van de bijdrage van de Rijksoverheid: € 63,8 mrd. Vrijwilligers en burgercollectieven zorgen voor veel draagvlak. Het maatschappelijke terrein Onderwijs en onderzoek sluit de rij. Hier komt € 396 mln op jaarbasis uit de filantropie. Dat is nog geen 1% van de bijdragen van de Rijksoverheid: ruim € 53 mrd. Hier zien we veel vrijwilligers op scholen.

Andere koers

In de editie Geven in Nederland 2026 refereren de onderzoekers aan een conferentiebundel uit 2025 van het Genootschap van Burgemeesters. ‘Het enorme middenveld van allerlei maatschappelijke organisaties en initiatieven kan een belangrijke rol in de hedendaagse maatschappij spelen, naast de overheden. Niet als een gemarginaliseerde en stevig omheinde speelplaats voor maatschappelijk actieve burgers, maar als volwassen *counterpart*. Maar daarvoor is wel een andere politiek-maatschappelijke koers nodig.’

Hoe kan het maatschappelijk initiatief een derde partij zijn, naast overheid en markt? De onderzoekers van de VU voltooien deze redenering over een *mixed economy of welfare* aldus: Allereerst is de aandacht van politieke partijen vereist. Ook nodig is een duidelijke beleidsvisie bij de overheid. ‘Ten slotte zal van het maatschappelijk initiatief een zelfbewust optreden worden gevraagd, uitmondend in een groter zelf-organiserend vermogen. Dit – waar nodig – met financiële steun van de overheid.’

Resumerend

Wat kunnen we uit dit alles afleiden? Het maatschappelijk initiatief is springlevend en als zodanig een factor van betekenis. Tegelijk is niet duidelijk wie er namens deze gefragmentariseerde sector spreekt. Daardoor wordt het particulier initiatief door de overheid onvoldoende gezien en op waarde geschat. Een overheid die zelf sterk leunt op de private sector en wordt gerund als een bedrijf. Het maatschappelijk initiatief heeft echter andere uitgangspunten en lijkt daarmee gemakkelijk tussen wal en schip te geraken.

Abonneer je op ons gratis Journaal:

E-mail adres

Schrijf je in